

OKUMA KÜLTÜRÜ VE KÜTÜPHANELER

Editör

Mehlika Karagözoğlu Aslıyüksek

 hiperyayın

Hiperyayın: 836
Araştırma-İnceleme

Editör
Mehlika KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK

Genel Yayın Editörü
Hatice BAHTİYAR

Mizanpaj
Zeynel ENGİN

Kapak Tasarım
Mesut ÇELİK

ISBN: 978-625-7443-54-8
e-ISBN: 978-625-7443-55-5

Yayıncı Sertifika No: 16680

1. Baskı: İstanbul, 2021

Copyright© Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın telif hakları, 5846 sayılı yasanın hükmüne göre, kitabı yayımlayan Hiperlink Eğt İlet. Yay. Gıda San. ve Paz. Tic. Ltd. Şti. ve Mehlika KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK'e aittir. Yayıncının ve yazarın izni olmaksızın elektronik ve mekanik herhangi bir kayıt sistemi veya fotokopi ile çoğaltılamaz, kopyalanamaz. Ancak kaynak gösterilerek kısa alıntı yapılabilir.

Her hakkı mahfuzdur. Bu kitapta yayınlanan yazıların etik, bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazar (-lar)a aittir.

Yayınevi uluslararası bir yayınevidir.

Okuma kültürü ve kütüphaneler / ed. Mehlika Karagözoğlu Asliyüksək. - İstanbul: Hiperyayın, 2021.

396 s.: fotoğ., tbl., şkl.; ... cm. — (Hiperyayın; 836)

Kaynakça bölüm sonlarındadır.

ISBN: 978-625-7443-54-8
e-ISBN: 978-625-7443-55-5

1. Kütüphane bilimi 2. Kütüphaneler 3. Okuma I. Eser adı II. Dizi

Z674 .O38 2021 020 OKU 2021

Baskı-Cilt: Yalın Yayıncılık **Sertifika No:** 44154

GENEL SATIŞ PAZARLAMA VE YAYINEVİ
Hiperlink Eğt İlet. Yay. Gıda San. ve Paz. Tic. Ltd. Şti.
Tozkoparan Mah. Haldun Taner Sok. Alparslan İş Merkezi
No: 27 Kat: 6 D: 21 Merter - Güngören / İstanbul
Telefon: 0212 293 07 05-06 Faks: 0212 293 56 58

www.hiperlink.com.tr / info@hiperlink.com.tr

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ11
ÖN SÖZ13
GİRİŞ15

I

Kütüphanenin Temel Unsurları Ekseninde Okuma Kültürü

<i>Dr. Öğr. Üyesi Berrin KÜÇÜKCAN</i> Kütüphanelerin Mekânsal Özelliklerinin Okuma Kültürüne Etkileri: Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Üzerinden Bir Değerlendirme21
<i>Doç. Dr. Burçak ŞENTÜRK</i> Okuma Kültürünün Geliştirilmesinde Gizli Kahramanlar: Kütüphaneciler53
<i>Prof. Dr. Ümit KONYA, Dr. Fatih CANATA</i> Okuma Kültürü Çalışmalarının Hedef Kitlesi: Kullanıcı Grupları75
<i>Dr. Öğr. Üyesi Mehlika KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK</i> Okuma Kültürü Kazandırmada Stratejik Bir Unsur Olarak Derme Yönetimi95

II

Kütüphanecilik Hizmetleri Ekseninde Okuma Kültürü

<i>Prof. Dr. Coşkun POLAT, Doç. Dr. Mehmet Ali AKKAYA</i> Okuma Alışkanlığının Gelişiminde Aile Okuryazarlığı Ve Halk Kütüphanelerinin Rolü	109
<i>Prof. Dr. H. İnci ÖNAL, Uzm. Psk.Nihan TEMİZ</i> Kütüphanelerde Aile ve Çocuk Etkileşimli Okuma Etkinlikleri .	143

Prof. Dr. Murat YILMAZ

Okuma Kültürünün Kazandırılmasında
Kütüphane Yaz Okuma Programları 181

Doç. Dr. Güssün GÜNEŞ

Türkiye’de Edebiyat Müzeleri, Yazar Evleri ve Edebiyat-Müze
Kütüphanelerinin Okuma Kültürüne Katkısı 197

III

Dijital Okuma Kültürü

Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Geleneksel Okumadan Dijital Okumaya: Dijital Okuma
Serüveninin Yansımaları 251

Prof. Dr. Bülent YILMAZ

Okuma Kültürünü Geliştirmede Çocuk Kütüphanelerinin
Dijital Hizmetleri 283

Dr. Öğr. Üyesi Semanur ÖZTEMİZ, Doç. Dr. Nevzat ÖZEL

Türkiye’de Çevrimiçi Gazete Okuyuculuğu: 2005-2019
Yılları Üzerine Bir Değerlendirme. 303

IV

Okuma Kültürü ve Toplumsal Konular

Prof. Dr. Hasan S. KESEROĞLU

Okumayı Temellendirmek 319

Doç. Dr. Erol YILMAZ

Okuma Alışkanlığı ve Okuma Kültürü Bağlamında
Kitap Okuma Cezaları 329

Okuma Kültürü Hareketi/ Seferberliği Çağrısı 379

*Türkiye'de okuma kültürü idealinin
özveriili savunucuları
kütüphanecilere...*

Okuma Kùltürünü Geliştirmede Çocuk Kùtùphanelerinin Dijital Hizmetleri

Prof. Dr. Bùlent YILMAZ
Hacettepe Üniversitesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

Özet

Okuma kùltürü, çocuğun zihinsel, ruhsal ve kişilik gelişiminde, sosyal ve iletişim becerilerinin güçlenmesinde, eğitim başarısında ve dil gelişiminde önemli işlevlere sahiptir. Okuma kùltürünün kazanılmasında ve geliştirilmesinde birçok bireysel ve toplumsal etken söz konusudur. Çocuk kùtùphanesi, çocukların okuma kùltürü edinme sürecinde önemli görevleri olan toplumsal bir kurumdur. Okuyucu rehberliği yapmak, çok sayıda ve türde okuma materyali sağlamak, okumak için güdüleyici (motive edici) okuma ortamı sağlamak ve çeşitli okuma etkinlikleri düzenlemek bu rollerden bazılarıdır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, dijital kùltürün toplumsal hayatta giderek artan güçlü etkisi ve teknoloji (Z ve Alfa kuşağı) kuşağı çocuk ve gençlerin ortaya çıkışı, çocuk kùtùphanelerinin okuma kùltürü konusundaki rollerini dijital ortamda da gerçekeştirmelerine neden olmakta ve aynı zamanda buna fırsat ve olanak sağlamaktadır. Yaratıcı dijital hizmet ve etkinliklerle dijital dönüşüme uyum sağlamaları çocuk kùtùphanelerinin varlığı ve gelişimleri açısından zorunlu görünmektedir.

Bu çalışmada, önce okuma kùltürü ve çocuk kùtùphaneleri için kısa bir kavramsal çerçeve çizilecek, daha sonra çocuk kùtùphanelerinin okuma kùltürünü geliştirme konusunda gerçekeştirebilecekleri dijital hizmetler ve etkinlikler değerlendirilecektir.

Giriş

Kütüphaneler, dijital teknolojilerin doğrudan ve yoğun bir biçimde etkilediği kurumlar arasında yer almaktadır. Giderek daha fazla dijital materyale sahip olmaya başlayan kütüphanelerin, dijital ortamda çok sayıda ve türde hizmet verdikleri ve etkinlikler gerçekleştirdikleri görülmektedir. Günümüzün çocuk kütüphanesi kullanıcıları büyük ölçüde z-kuşağı ve z-kuşağı sonrası Alfa kuşağı çocuklar ve gençlerdir. Çocuk kütüphaneleri, teknoloji kuşağı özelliğine sahip olmaları nedeniyle bu çocuklara dijital hizmetler sağlama durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Ancak dijital teknolojiler aynı zamanda çocuk kütüphaneleri için yeni hizmet türleri, fırsatları ve olanakları da yaratmıştır.

Diğer kütüphane türleri gibi çocuk kütüphaneleri de içinde bulunduğumuz köklü toplumsal, kültürel, eğitimsel ve teknolojik değişime/dönüşüme uyum sağlamak zorunda olan kurumlardır. Onların, varlıklarını koruyabilmeleri ve gelişimleri bu değişime uyum sağlama kapasite ve yeteneklerine bağlı görünmektedir. Çocuk kütüphanelerinde yoğun olarak görülmeye başlanan dijital hizmet ve etkinlikler sözü edilen dönüşümün meydan okumasına karşı bu kütüphaneler tarafından verilme-ye çalışılan yanıt anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bilgi ve iletişim teknolojilerinin çocuk kütüphanelerine yansması olarak değerlendirilebilecek dijital hizmetlerin gerekliliği, 2019 yılında karşı karşıya kaldığımız Covid-19 hastalık salgını döneminde daha açık bir biçimde anlaşılmış ve kabul edilmiştir. Bu durumu en hızlı biçimde anlaması ve uyum sağlaması gereken kütüphane türlerinden birisi de çocuk kütüphaneleridir.

Çocuklara okuma kültürü kazandırmak ve geliştirmek çocuk kütüphanelerinin temel işlevleri arasında yer alır. Onlar bu işlevlerini yerine getirirlerken, yıllardır geleneksel nitelikte çeşitli hizmetler vermekte ve etkinlikler gerçekleştirmektedirler. Ancak yukarıda da sözü edildiği üzere, büyük ölçüde bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olarak yaşanmakta olan ve genellikle “*bilgi toplumu/çağı*” olarak adlandırılan içinde bulunduğumuz *dijital dönüşüm dönemi*, çocuk kütüphanelerinin diğer işlevleri gibi oku-

ma kültürü konusundaki işlevlerini de dijital nitelikli araç, yöntem, hizmet ve etkinliklerle yapmalarını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle okuma kültürü kavramı tanımlanacak ve çocuklar açısından işlevleri kısaca açıklanacaktır. Sonra çocukların okuma kültürünü etkileyen toplumsal ve bireysel etkenler özetlenecektir. Çocuk kütüphanelerinin okuma kültüründeki rolü ve bu rolü gerçekleştirmede sunabileceği dijital hizmetler ve düzenleyebileceği etkinlikler değerlendirilecektir.

Çocuklarda Okuma Kültürü: Tanımı, Düzeyleri ve İşlevleri

Okuma alışkanlığı, bireyin bir gereksinim olarak gördüğü okuma eylemini sürekli, düzenli, eleştirel bir biçimde ve zevk alarak gerçekleştirmesidir. *Okuma kültürü*, “okuma eylemine ilişkin bireysel ve toplumsal nitelikli algıları, tutumları, değerleri, alışkanlıkları, özellikleri, becerileri ve davranışları içeren *yaşama biçimi*” olarak tanımlanabilir. Okuma kültürü bu anlamıyla, bireylerin ve toplumların okuma eylemi ile olan ilişkilerinin düzeyini ve niteliğini ifade eder. *Okuma kültürü aşamalarını*;

1. “Sadece okuyabilme-yazabilme” becerisini/yeteneğini anlatan *temel okuryazarlık*;
2. Okumanın bireysel ve toplumsal yaşamda “işe yarayan” bir araç olarak *kullanılması* anlamına gelen *işlevsel okuryazarlık*;
3. Okumanın “otomatikleşmiş” bir eylem niteliğiyle, sürekli ve düzenli biçimde gerçekleştirildiği *okuma alışkanlığı*;
4. Analitik ve sorgulayıcı okuma biçimiyle okuduklarını “özümsemeyi/içselleştirmeyi” ifade eden *eleştirel okuma* olarak sıralayabiliriz.

Okuma alışkanlığı ve okuma kültürüne ilişkin yukarıda sıralanan tanımlar ve aşamaların çocuklar için de geçerli olduğu söylenebilir. Adler ve Doren (2017, s. 32)'in de önerdiği üzere, çocuklar için bu aşamaların en başına okuma öncesi dönemde

çocuk için okuma eksenli olarak yapılan etkinlikleri içeren *okumaya hazırlık* aşaması da eklenmelidir.

Okuma kültürü aşamaları gibi **okuma kültürü düzeylerinin** belirlenmesinde de yarar bulunmaktadır. ALA (1978)'nin okuma alışkanlığı düzeyleri için önerdiği sıklıklar da dikkate alınarak şöyle bir sınıflandırma yapılabilir:

Okuma kültürü olmayan: Yılda en az 1 kitap okumayan.

Zayıf okuma kültürü: Yılda 1-5 kitap okuma.

Orta düzey okuma kültürü: Yılda 6-23 kitap okuma.

Güçlü okuma kültürü: Yılda 24 ve daha fazla kitap okuma.

Kuşkusuz, okuma kültürünü belirleyen tek unsur belirli zaman aralığında okunan kitap sayısı değildir. Sayıların yanı sıra okumaya ilişkin tüm algı, tutum, değer ve davranışlar bir yaşam biçimine dönüşerek okuma kültürünü oluşturur. Yaşam biçimine dönüşmemiş bir okuma alışkanlığı okuma kültürü olarak nitelendirilemez.

Çocukların kitap okuma nedenleri ya da amaçları da okuma kültürü bağlamında ele alınması gereken bir konudur. Çocuklar genellikle şu amaçlarla/nedenlerle kitap okurlar:

- Kişiliklerini ve bakış açılarını geliştirmek için;
- Eğitimde daha başarılı olmak için;
- Okul ödevi olarak verildiği için;
- Dillerini geliştirmek için;
- Boş zamanlarını değerlendirmek için;
- Psikolojik rahatlama için;
- Hoşlandıkları için;
- Çevrelerini etkilemek ve genişletmek için;

- İletişim becerilerini güçlendirmek için;
- Aileleri ve öğretmenleri istediği için.

Okuma kültürü çocuklar için kişilik gelişimi, zihinsel ve ruhsal gelişim, eğitim, dil ve iletişim açılarından büyük önem taşımaktadır. Okumak, özellikle zihinsel-ruhsal gelişimin ve kişiliğin temellerinin atıldığı ve yoğunlaştığı ilk çocukluk dönemi ile ergenlik dönemlerinde çok ciddi işlevlere sahiptir.

Okumanın önemli işlevlerinden birisi çocuklarda “erken beyin gelişimini” desteklemektir. Okumak, beynin özellikle 0-3 ve 0-6 yaşlar arasında nörobiyolojik gelişimini doğrudan etkiler. Nöron (hücre) sayısı ile bu nöronlar arasındaki bağlantıların (sinaps) sayıca fazla ve sürekli etkin oluşu beynin nörobiyolojik gelişimi anlamına gelir. Nöronların ve sinapsların etkin olması beyne uyarıların gitmesi ile gerçekleşmektedir. Okuma sırasında beyne bol miktarda görsel ve dilsel uyarı gider. Çocuğun bir kitapta okuduğu her harf, sözcük, cümle ve gördüğü renkli resimler beyin için önemli uyarılardır. Böylece okumak beynin nörobiyolojik gelişimi için çok önemli bir uyarı haline gelir. Kitap okuyan çocuğun erken beyin gelişimi daha hızlı ve güçlü olabilir (Yılmaz, 2012).

Çocuğun zihinsel kapasitesi ve becerileri büyük ölçüde zekâ gelişimine bağlıdır. Zekâ gelişiminin temelinde ise bilgi vardır. Zekâ, günlük deneyimler ve etkinlikler sırasında zihne gelen bilgilerin algılama, analiz, kavrama, yorumlama, akıl yürütme ve mantık geliştirme gibi zihinsel süreçlere sokulması ile gelişir. Okumak çocuk için ciddi bir bilgi elde etme yöntemidir. Dolayısıyla okumak zihinsel süreçleri beslediği ve çalıştırdığı için çocuğun zihinsel (zekâ) gelişimine ciddi katkıda bulunur. Okumak, çocuğun düşünme gücünü artırır.

Okumak, çocuğun ruhsal/duygusal gelişimine de katkıda bulunan bir etkinliktir. Sevgi, saygı, güven, empati, merhamet, hoşgörü, paylaşma gibi sağlıklı ve güçlü duygulara sahip olmak çocuğun kişilik (karakter) gelişimi için çok önemlidir. Çocuk,

okuduğu nitelikli çocuk kitapları ile bu duygularını, yani ruhsal yanını geliştirir. Dolayısıyla, kitap okumak çocuğun ruhsal gelişimi ve sağlam karakteri için çok önemli bir araçtır.

Hayal gücü çocuğun yaratıcılığını besler ve büyütür. Hayal gücü çocuklarda geliştirilmesi gereken en önemli özelliktir. Okumak çocuğun, yaratıcılığı, zihinsel ve duygusal gelişimi için çok önemli olan hayal gücünü de geliştirir. Okumak, çocuğun hem düşünme hem de düş gücünü geliştirir.

Kitap okumanın çocukta etkilediği en önemli alanlardan birisi dildir. Okumanın en çok ve ciddi etkisinin dil üzerine olduğu söylenebilir. Okumak, çocuğun kelime dağarcığını zenginleştirir, dilini doğru okumasını, yazmasını, konuşmasını yani doğru kullanmasını sağlar. Okumak, çocuğun dilini güçlendirir. Çocuk güçlü bir dil ile daha iyi, kolay ve hızlı kavrar. Dil, düşünce gücünü doğrudan artıran bir unsurdur; kişi dili ile ve dili kadar düşünür. Dolayısıyla, dili güçlü bir çocuk daha iyi ve doğru düşünür.

Güçlü bir dile ve zengin duygulara sahip bir çocuğun sosyal ve iletişim becerileri de artar. O, bu becerileri sayesinde daha güçlü ve kolay iletişim kurar ve sosyalleşir. Okumak, çocuğun iletişim ve sosyal becerilerini geliştirir.

Okuma kültürü çocuğun eğitimde başarısını yükseltir. Okuyarak daha gelişmiş bir zekâ, düşünme gücü, daha sağlıklı duygulara ve güçlü bir dile sahip çocuk, eğitimde daha başarılı olur. Okumak çocuğun anlama, kavrama, yorumlama, analiz etme, akıl yürütme, sorun çözme ve ifade etme kapasitesini hızlandırdığı ve artırdığı için eğitim başarısını doğrudan ve olumlu biçimde etkiler.

Kısaca, kitap okuyan bir çocuk genel olarak daha iyi düşünen, hayal kuran, sağlıklı duygulara sahip, dili güçlü, sosyal ve iletişim becerileri olan, eğitimde başarılı ve sağlıklı kişiliğe sahip çocuk demektir.

Çocukların Okuma Kültüründe Etkili Olan Etkenler

Çocukların okuma kültürü kazanmaları ve geliştirmelerinde rol oynayan faktörleri *toplumsal* ve *bireysel etkenler* başlıkları altında toplayabiliriz.

Çocukların okuma kültüründe etkili olan *toplumsal etkenler* genel olarak şunlardır:

Aile yapısı: Kitap okumak konusuna duyarlı, bilinçli ve gerekli koşullara sahip bir aile, çocuğun okuma kültürü için çok etkili bir toplumsal etkidir. Ailede genel olarak var olan ve yaşam biçimine dönüşmüş okuma kültürü çocuk için büyük şans ve motive edici ortam anlamına gelir.

Eğitim yapısı: Çocukların okuma kültürü kazanmaları ve geliştirmelerinde okul öncesi eğitim ile ilk ve orta öğretim en önemli toplumsal etkidir. Okuma kültürünü içeren ve destekleyen eğitim sistemi çocukların okuma kültürü için sistematik nitelikli temel kaynaktır.

Kültür yapısı: Çocuğun güçlü bir okuma kültürüne sahip olmasında, içinde doğduğu ve yaşadığı toplumun gelenek-göreneklerinin, alışkanlıklarının, değerlerinin, tutumlarının, ahlakının, kısaca yaşama biçiminin okumayı destekleyen nitelikte olmasının büyük önemi vardır. Okumayı önemsemeyen, küçümseyen, övmeyen ve olumsuzlayan bir toplumda okuma kültürü için çok önemli toplumsal bir temel eksik demektir.

Ekonomik yapı: Aileler çocuklarına kitap satın almak için yeterli ekonomik güce sahip olmalıdır. Bu nedenle, okuma materyallerinin pahalı olmaması ve kitaplardaki vergilerin düşük tutulması gerekir.

Siyasal yapı: Çocukların okuma kültürü kazanma ve geliştirmelerinde demokratik bir toplum yapısına gereksinim duyulur. Düşünce özgürlüğü konusunda sınırlamaların olmadığı ve her tür görüşe saygılı bir toplum, okuma kültürü için önemli bir toplumsal etken demektir. Sansür, okuma kültürünün düşmanıdır. Genel olarak yetişkinlerde ve çocuklarda okumaya ilişkin top-

lumsal ve bireysel çekingenlikler ve korkular olmamalıdır. Bu ise ancak gelişmiş bir demokratik toplum için söz konusudur.

Medya: Yayınlarında okumaya olumlu biçimde yaklaşan ve yer veren geleneksel ve sosyal medya çocukların okuma kültürünün geliştirilmesinde çok önemli işlevler üstlenir.

Politika/strateji: Bir ülkede okuma kültürü konusunda eğitim, kültür, teknoloji, yönetim, ekonomi, yayıncılık, kütüphane vb. unsurları içeren ulusal bir okuma kültürü politikası/stratejisi oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. Ulusal politikadan yoksun okuma kültürü çabaları dağınık, verimsiz, süresiz ve başarısız olacaktır.

Kütüphane sistemi: Okuma kültürünü etkileyen en önemli toplumsal unsurlarından birisi kütüphanelerdir. Kütüphane kullanan toplumun ve çocukların okuma kültürüne sahip olma olasılığı yüksektir. Okuyan toplum da kütüphane kullanır. Kısaca, kütüphane kullanan okur, okuyan kütüphane kullanır. Özellikle gelişmiş çocuk, okul ve halk kütüphaneleri çocukların okuma alışkanlıkları için gerekli ve zorunludur. Kütüphaneleri zayıf ve yetersiz toplumlarda okuma kültürü yaratılamaz ve güçlendirilemez.

Yayıncılık sektörü: Okuma kültürü için bir ülkede canlı ve yeterli bir yayın hayatı olmalıdır. Çocuklar için çeşitli, çok sayıda ve nitelikli kitaplar üreten yayıncılık sektörü çok önemlidir. Çünkü bilindiği üzere, okumayan çocuk yoktur; doğru ve yeterli sayıda kitapla buluşamayan çocuk vardır. Bir ülkede çocukları yeterli türde ve içerikte nitelikli kitaplarla buluşturacak olan ise yayıncılık sektörüdür.

Çocukların okuma kültürü kazanma ve geliştirmelerinde etkili olan *bireysel faktörleri* de şöylece özetleyebiliriz:

- Anne-baba kitap okuma konusunda çocuğa "okuyan model/örnek" olmalı ve onu çeşitli yollarla motive etmelidir.
- Evde ve çocuğun odasında bir kitaplık olmalıdır.

- Çocuğun okuması için seçilen kitaplar onun gelişim düzeyine ve ruhsal gereksinimlerine uygun (çocuğa göre) olmalıdır. Bunun için ebeveyn öğretmen ve kütüphaneci ile işbirliği yapmalıdır.
- Ebeveynler ve öğretmenler kitap okumayı çocuk için oyunun parçası kılmalıdır.
- Okul öncesi dönemde ebeveyn çocuğa kitap okumalı ve kitaplar hakkında onlarla konuşmalıdır.
- Çocuklar mutlaka bir kütüphaneye üye yapılmalı ve kütüphaneyi bol bol kullanılmalıdır.
- Çocuklar kitabevi ve kitap fuarlarına götürülmeli ve onlar orada kitap satın almalıdır.
- Anne ve babaları tarafından çocuklara kitap hediye edilmeli, kitap satın almaları için onlara belirli ölçüde bütçe ayrılmalıdır.
- Özellikle 1997 yılı ve sonrası doğan Z-kuşağı ve Alfa kuşağı çocuklarının özellikleri dikkate alınmalıdır. Teknoloji kuşağı olan bu dijital yerli çocukların teknolojiyi doğru ve dengeli kullanmaları sağlanmalıdır. Teknoloji kullanımı onların okuma kültürüne zarar vermemelidir.
- Çocukların televizyon izleme, bilgisayar ve internet kullanımı ile kitap okumaları arasında bir denge kurulmalıdır. Bu konuda özellikle ebeveynler dikkatli, duyarlı ve bilinçli davranmalıdır. Onlar bu dengeyi kendileri için de kurmalı ve çocuklarına bu konuda iyi/doğru örnekler olmalıdırlar.

Görüldüğü üzere, çocuklarda okuma kültürü geliştirmede birçok bireysel ve toplumsal etken söz konusudur.

Çocuk Kütüphanelerinin Okuma Kültüründeki Rolü

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (United Nations, 1989) yaş, ırk, cinsiyet, dinsel, ulusal ve kültürel geçmiş, dil, sosyal statü ya da kişisel becerilere ve yeteneklere bakılmaksızın her çocuğun tam potansiyelini geliştirme hakkını ve herkes için eşit

koşullar altında bilgiye, materyallere ve programlara özgür ve açık erişim hakkını vurgular (IFLA, 2007, s.3). *Çocuk kütüphaneleri*, bebek, çocuk, genç ve ilgili diğer bireylere bilgiye erişme, eğitim, kültür ve boş zamanları değerlendirme alanlarında hiçbir ayırım gözetmeden, ücretsiz biçimde hizmet sunan kütüphanelerdir. Dolayısıyla, çocuk kütüphaneleri çocuklara *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi* ile tanınan hakların hayata geçirilmesinde önemli işlevler üstlenen ve rol oynayan toplumsal araçlardır. Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği’nde (Kültür ve ...,2012) çocuk kütüphanelerinin hizmet grubu 0-14 yaş arası olarak belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler 0-18 arasını çocukluk dönemi olarak kabul etmektedir. Yaş konusunun ötesinde gençler, çocukların ebeveynleri, öğretmenler, bakıcılar vb. gruplar da çocuk kütüphanelerinin çocuklar dışındaki kullanıcılarıdır.

Çocuk kütüphanesi her çocuğun hakkıdır. Çocuk kütüphanelerinin *misyonu*, “çocuklara okumanın keyfini ve bilgiyi keşfetmenin heyecanını yaşamalarına ve hayal güçlerini geliştirmelerine olanak sağlamaktır” (IFLA, 2011, s.3). *Çocuk kütüphanesinin temel işlevleri* şunlardır:

- Çocuğun temel yaşam becerilerini kazanmasına katkıda bulunur;
- Çocuğun konuşma ve dil gelişimini destekler;
- Çocuğun olumlu kişilik özellikleri geliştirme ve sosyalleşme sürecine katkıda bulunur;
- Çocuğun eğitimini ve kültürel gelişimini destekler;
- Çocuğa doğru bilgiye erişim becerisi (bilgi okuryazarlığı) kazandırır;
- Çocukta kütüphane kullanma kültürünü başlatır ve geliştirir;
- Çocuğun okuma kültürü edinmesini ve bunu güçlendirmesini destekler (IFLA, 2018, s. 5; Yılmaz, 2019, s. 11; Cevher, 2015, s. 18).

Çocuk kütüphaneleri temel işlevleri arasında yer alan çocukların okuma kültürü kazanması ve geliştirmesine çeşitli biçimlerde katkıda bulunur. Çocuk kütüphanesi en başta, çocuklara okuyucu (okuma) rehberliği yapar. Okuma kültürü edinme sürecinin en önemli başlangıç noktası, çocuğu gelişim düzeyine, ilgi ve ruhsal gereksinimlerine uygun kitaplar ile buluşturmadır. Çocuk kütüphanelerinde çalışan uzman kütüphaneciler bunu başarılı bir biçimde yapabilir ve onların okuma kültürü sürecine profesyonel olarak rehberlik edebilir. Kütüphaneciler çocuklara okuma kültürü için rehberlik etme konusunda aileler ve öğretmenlerle işbirliği yapar.

Çocuk kütüphanelerinin okuma kültürüne katkısının en önemli unsurlarından birisi sahip oldukları dermedir. Çocuk kütüphaneleri ailelere ve çocuklara kendi olanakları ile edinemeyecekleri kadar çok sayıda ve çeşitlilikte kitap sunar. Çocuklar istedikleri her türden okuma materyalini çocuk kütüphanesinden ücretsiz olarak ödünç alabilirler ve bu, onların okuma kültürünü destekleyen en önemli unsurlardan birisidir.

Motivasyon çocuğun okuma kültürü kazanmasında ve geliştirmesinde çok önemli bir etkidir. Çocuk kütüphaneleri, çocuğu okumaya heveslendiren etkileyici okuma ortamlarına sahiptir. Nitelikli bir çocuk kütüphanesi sahip olduğu bu cazip ortam ile çocukları okuma konusunda motive eder.

Çocuk kütüphaneleri çocukların okuma alışkanlıklarını geliştirmeleri için çeşitli okuma etkinlikleri gerçekleştirir ve hizmetler sunar. Bu etkinlik ve hizmetler evde ailelerin gerçekleştiremeyeceği kadar profesyoneldir. Kütüphaneciler düzenleyecekleri etkinlikler konusunda aile ve öğretmenlerle işbirliği yapar.

Çocuk kütüphanelerinin ücretsiz kitap ödünç vermesi ve hizmet sunması okuma kültürü konusunda çocuklar arasındaki ekonomik ve sosyal dezavantajları ve eşitsizlikleri azaltır. Bir başka deyişle, çocuk kütüphaneleri *her çocuğun* okuma hakkına sahip olmasına katkıda bulunur.

Kısaca özetlemek gerekirse, bebekler ve çocuklar için kütüphane hizmetlerinin varlığı önemlidir. Erken beyin gelişimi araş-

tırmaları, konuşmanın, şarkı söylemenin, bebeklere ve çocuklara kitap okumanın, onların konuşma ve dil becerilerine tartışmasız etkisi olduğunu göstermiştir. Çocuğun bulunduğu ortam, onun ilk okuma becerilerinin gelişimine önemli ölçüde katkı sağlar. Ayrıca, cazip bir okuma ortamı da uygun materyallere sahip olmayı gerektirir. Tüm dünyadaki ailelerin, yerel kütüphanelerinde bulunan materyallere erişmesi gerekir. Çocukların kütüphane kaynakları ve teknolojileri hakkında bilgi sahibi olmaları ve sorularına kütüphane aracılığı ile yanıt aramaları için gereken bilinç, kütüphaneye erken yaşlarda gelinmesi ile kazandırılmaktadır. Kütüphane hizmetlerine erken erişim, iki dilli çocuklar gibi özel ihtiyaçları olan çocuklar için daha da önemlidir ve örgün eğitim öncesinde bir başlangıç olarak hizmet vermektedir (IFLA, 2007, s.3). Sayılan katkıları ile çocuk kütüphanesi çocukların okuma kültürünü kazanma ve geliştirme süreçlerinde çok önemli bir yer tutmaktadır.

Çocukların Okuma Kültürünü Geliştirmede Çocuk Kütüphanelerinin Dijital Hizmetleri

Özellikle son 20-25 yılda bilgi ve iletişim teknolojilerinde gerçekleşen köklü değişim ve gelişmeler, kütüphane işlem ve hizmetlerine hızlı bir biçimde yansımıştır. Bilgi toplumu olarak adlandırılan bu dönemde kütüphanelerin derinleşmesi büyük ölçüde dijital kaynaklardan oluşmaya başlamıştır. Ayrıca dijital teknoloji olanakları ve araçları kütüphaneler tarafından yoğun bir biçimde dijital hizmetler verilmesine de neden olmuştur. Çünkü Wyatt, Mc Quire ve Butt (2015, s. 7)'in da belirttiği üzere, özellikle gençler arasında teknolojik öğrenmeye büyük talep vardır. Pew Araştırma Merkezi'nin gerçekleştirdiği "İnternet ve Amerikan Yaşam Projesi" verileri, birçok kütüphane kullanıcısının kütüphanelerin dijital hizmetlerinin genişlediğini görmeye istekli olduğunu ortaya koymuştur (Pew Research, 2013).

2019 yılında karşılaşılan beklenmedik COVID-19 salgını kütüphanelerde hizmetlerin bir süreliğine aksamasına neden olmuştur. Oysa IFLA (2020)'nin da vurguladığı üzere, salgın

döneminde gerekli güvenlik önlemleri alınarak kütüphane hizmetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesi ve personelin kesintisiz biçimde çalışması sağlanmalıdır. COVID-19 salgın süreci kütüphanelerde dijital kaynak ve hizmetlerin önemini çok daha somut bir biçimde ortaya çıkarmıştır. Ayrıca bu süreç geleneksel yöntemlerle verilen hizmetlerin yanı sıra dijital teknolojilere dayalı yeni hizmet olanaklarını keşfetmemize neden olmuştur. Kütüphanelerdeki dijital kaynak ve hizmetler kütüphanelerin herkese 7/24 hizmet hedefine ulaşmada güçlü bir olanak yaratmıştır. Ayrıca yeni dijital olanaklar kütüphanelerin, kültürel ve eğitimsel etkinlik organizasyonlarını daha kolay, daha hızlı ve daha ekonomik biçimde gerçekleştirmesine yol açmıştır. Böylece dijital kütüphane kaynak ve hizmetleri kütüphanelerin daha çok kullanıcıya erişme ve daha fazla kullanım hedeflerini başarmada izleyici kalamayacakları yeni olanaklar sunmuştur.

Dijital teknolojilerde görülen bu gelişmeler doğal olarak çocuk kütüphanelerini de etkilemiştir. Bu süreçte çocuk kütüphaneleri dijital teknolojilere dayalı yeni hizmet stratejileri geliştirmek zorunda kalmışlardır. Üstelik günümüzde çocuk kütüphanelerinin kullanıcı kitlesinin büyük bölümünü Z-kuşağı ve Alfa kuşağı çocuklar-gençler oluşturmaktadır. Z-kuşağı çocuklar ve gençler teknolojinin içine doğmuş, teknolojiyi hayatlarının en önemli parçası haline getirmiş dijital yerlilerdir. Onların hayatla bağları büyük ölçüde teknolojiye dayanmaktadır. Bu nedenle çocuklar kütüphane kaynaklarının ve hizmetlerinin dijital tabanlı olmasından daha çok hoşlanabilirler. Bir başka deyişle, günümüzde ve yakın gelecekte Z/Alfa Kuşağı çocuk ve gençlerin dijital kütüphane kaynaklarını ve hizmetlerini yetişkinlere göre daha çok tercih edecekleri öngörülebilir bir gerçektir. Ayrıca onların dijital becerileri ve yetenekleri dijital kütüphane kaynakları ve hizmetlerinden yararlanmaları için yetişkinlere göre çok daha güçlüdür. Kısaca, büyük oranda Z/Alfa kuşağı çocuklara ve gençlere hizmet veren çocuk kütüphaneleri bundan sonra geleneksel hizmetlerinin yanı sıra dijital etkinlik ve hizmetlerini de artırmak ve güçlendirmek zorundadır. Çocuk kütüphanelerinde teknolojinin

kullanımı IFLA (2018, s.10-11)'nin da dile getirdiği bir konudur. Melentieva (2019), dijital okumanın dijital toplumun bir sonucu olduğu gerçeğini basit bir biçimde dile getirmiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle son 10-15 yılda özellikle çocuklar ve gençlerin eğilim duyduğu yeni bir okuma türü ortaya çıkmıştır. *Dijital okuma* olarak adlandırılan bu okuma türü, "e-kitap, e-dergi, sesli kitap gibi elektronik/dijital ortamdaki materyallerden (e-kaynaklardan) yapılan okuma" biçiminde tanımlanabilir. Çocukların ve gençlerin dijital okumaya ilişkin algı, tutum, yaklaşım ve davranışlarını belirlemek için birçok araştırma yapılmaktadır. Bu konudaki araştırma sonuçları genellikle çocukların ve gençlerin dijital okumaya yatkın oldukları yönündedir. Örneğin, yapılan bir araştırmaya göre, dijital (ekrandan) okuma çocukların okumaya yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir (Yaman ve Dağtaş, 2013). *Uluslararası Yayıncılar Derneği*'nin bir raporunda, "ebeveynlerin çocuklarına okumak yerine giderek daha fazla, sesli kitaplara veya diğer dijital medyaya yönelebileceği belirtilmiştir" (IPA, 2020). 2016 yılında 1119 öğrenci ile yapılan bir başka araştırma (Yıldız ve Keskin, 2016) ergen öğrencileri dijital okumaya karşı daha olumlu tutumlar içinde olduklarını göstermiştir. Odabaş, Odabaş ve Sevmez (2018) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre ise üniversite öğrencileri dijital okumayı uygun ve sempatik bulmamışlardır. Doğrudan çocuklarla yapılan bir başka araştırma sonuçlarına göre ise çocukların dijital kitaplar ile dijital okuma etkinliklerine yönelik motivasyonlarının ebeveynlere göre çok daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Misilej ve Life, 2018).

Yukarıda sıralanan araştırmalar ve bu araştırmalarda elde edilen sonuçlar çocuk kütüphanelerinin dijital okuma kültürüne ilişkin gelişmeleri yakından izlemesi ve okuma etkinliklerinin dijital hizmetler kapsamına alması gerektiğini göstermektedir. Bir başka deyişle, çocuk kütüphaneleri, yukarıda sıralanan nedenlerle artık bu etkinlik ve hizmetlerini dijital tabanlı olarak da düzenlemek ve sunmak zorundadır. COVID-19 salgını bu yeni duruma uyum zorunluluğunu net bir biçimde ortaya çıkarmış

ve hızlandırmıştır. Yeni dijital teknolojiler aynı zamanda dijital okuma kavramını da ortaya çıkarmıştır. Daha önce basılı kitap ve dergileri okuyan çocuk ve gençler artık dijital materyallere yönelmeye başlamıştır. Çocukların Z/Alfa kuşağı özelliklerinden kaynaklanan bu eğilim tüm dünyada görülmektedir.

Çocuk kütüphanelerinin çocukların okuma kültürüne yönelik olarak gerçekleştirebilecekleri yeni dijital hizmetler ve etkinlikler şunlar olabilir:

- Dijital hizmetler için her şeyden önce çocuk kütüphanelerinin dijital/teknolojik olanaklara sahip olması gerekir.
- Çocuk kütüphaneleri tüm dijital (ve geleneksel) hizmetlerini ücretsiz olarak vermelidir.
- Çocuk kütüphaneleri çocuklarda dijital okuma kültürüne yönelik kurumsal politikalar (stratejiler) geliştirmeli ve bu konudaki çabalarını bu politika/strateji doğrultusunda hayata geçirmelidir.
- Çocuk kütüphanesi çalışanları (kütüphaneciler ve diğer personel) dijital teknolojiyi, web ve diğer sosyal medya araçlarını etkin biçimde kullanma bilgi ve becerilerine sahip olmalıdırlar.
- Çocuklara ve ailelerine ücretsiz dijital/elektronik kitap ödünç vermek ve dijital kaynaklara ücretsiz erişim olanağı sunmak dijital hizmetlerin başında gelir.
- Okuma kültürü konusunda çocuk kullanıcılarına ve ebeveynlerine yönelik olarak etkili dijital kampanyalar düzenlenebilir. “Evde Okuyorum”, “Annemle Okuyorum”, “Ailemle Okuyorum”, “Okuduğumu Paylaşıyorum” adıyla düzenlenecek kampanyalar çocukları evde dijital ya da basılı kitap okumaya teşvik edebilir.
- Çocuklara ve ailelere dijital ortamda (sosyal medya, internet, web vb.) basılı ve elektronik kitap önerilerinde bulunmak, oluşturdukları okuma listelerini onlarla paylaşmak ve kütüphaneye yeni gelen kitapları okuyuculara duyurmak da önemli etkinlikler arasında yer almaktadır.

- Ücretsiz kullanabilen dijital/elektronik kitap sitelerinin erişim adresleri çocuklarla ve aileleri ile paylaşılabilir.
- Uzmanlarla okuma kültürü konusunda ailelere ve çocuklara yönelik, kullanıcıların erişimine açık bilgilendirici dijital sohbetler düzenlenmelidir.
- Tanınmış edebiyat yazarlarına ve ünlü kişilere (devlet adamları, yöneticiler, sanatçılar, bilim insanları, sporcular, sinema sanatçıları, müzisyenler vb.) çocuklar için dijital ortamda kitap okutulabilir.
- Kütüphaneciler tarafından dijital ortamda çocuklara kitaplardan küçük bölümler okunabilir.
- Tüm ailenin katılacağı dijital okuma saatleri düzenlenebilir.
- Küçük çocuklar için dijital masal okuma saatleri düzenlemek iyi bir dijital etkinlik örneği anlamına gelir.
- Çocuklarla dijital okuma klüpleri oluşturmak ve bazen okunan kitabın yazarını da davet ederek dijital ortamda kitap okuma ve tartışma saatleri düzenlenebilir.
- Sosyal medya hesapları aracılığıyla okuma kültürü ile ilgili yerel, ulusal ve uluslararası haberleri, duyuruları ve gelişmeleri çocuklar ve aileleri ile dijital ortamda sürekli olarak paylaşmak da yararlı olabilir.
- Yazarlarla dijital ortamda yaratıcı yazarlık atölyeleri düzenlenebilir.
- Çocuklar için ödüllü dijital okuma yarışmaları düzenlenebilir.
- Kitaplara (romanlara) dayalı filmleri dijital ortamda önermek, erişim adreslerini paylaşmak ve olanaklıysa göstermek ilgi çekici olabilir.
- Dijital kültürel etkinlikler gerçekleştirmek büyük önem taşır. (Satranç, öğretici oyunlar, elişi etkinlikleri, resim çizme, yapboz, tiyatro, konser, vb.)
- Çocuk kullanıcıların oluşturdukları edebiyat ürünleri çocuk kütüphanesi web sayfasında duyurulabilir ve paylaşılabilir.

- Görme engelli ve diğer kullanıcılar için sesli kitap erişim adresleri ve uygulamaları dijital ortamda duyurulabilir ve sunulabilir.

Yukarıda sıralanan dijital çocuk kütüphanesi hizmet ve etkinlik örnekleri her ülkenin koşullarına bağlı olarak arttırılabilir ve çeşitlendirilebilir. Bu konuda OKUYAY'ın ilgili platformu (<http://okuyayplatformu.com/iyi-ornekler/>) dünyadan son derece ilginç iyi uygulama örnekleri sunmaktadır. Bu örnekler geleneksel olarak verilen hizmet ve gerçekleştirilen etkinliklerin çok büyük bölümünün dijital ortamda da yapılabileceğini göstermektedir.

Sonuç

Çocuk kütüphaneleri çocuklarda okuma kültürünün yaratılmasında çok önemli işlevleri olan kütüphane türüdür. Dijital teknolojiler bu işlevlerini gerçekleştirirde yeni olanaklar yaratmıştır. Çocuk kütüphaneleri bu olanakları etkili biçimde kullanmalı, yaratıcı dijital hizmetler geliştirmeli ve sunmalıdır. Ancak onlar yeni dijital hizmetler ve etkinlikler düzenlerken kütüphane içi geleneksel hizmetleri de ihmal etmemelidir. Bir başka deyişle, dijital hizmetler bağlamında dikkate alınması gereken en önemli noktalardan birisi, *çocuk kütüphanelerinin gerek genel gerekse okuma kültürüne ilişkin geleneksel ve dijital hizmetlerini birlikte (sadece bir türü tercih etmeden) ve ücretsiz olarak vermesidir*. Ayrıca, çocuk kütüphanelerinin sosyalleştirme ve sosyal iletişim olarak tanımlanan çağdaş üçüncü mekan işlevleri de göz ardı edilmemelidir.

Covid-19'dan sonra dünyamız “yeni normal” ile tanışmıştır. “Yeni normal” bizi çocuk kütüphanelerinde dijital hizmet seçeneğini bir an önce yaratma ve güçlendirme durumu ile karşı karşıya bırakmıştır. Dijital araçlar ve olanaklar çocuk kütüphanelerinin aynı zamanda her çocuğa ulaşma ve kullanıcı sayısını artırma hedeflerini gerçekleştirmelerine anlamlı oranda katkıda bulunacaktır. Z/Alfa kuşakları gerçeği bağlamında çocuk kütüp-

hanelerinde dijital hizmetler üzerinde daha çok düşünmeli ve hazırlığımızı yapmalıyız. Dünyamızda önümüzdeki dönemlerde yaşayacağımız ve bizi evde kalmaya zorlayacak olası yeni felaketler de bu düşünme ve hazırlıklı olma gereğini artırmaktadır.

Kaynakça

- Adler, M. J. ve C. van Doren (2017). *Kitapları Nasıl Okumalı*. Ankara: Atıf Yayınları.
- ALA (1978). *Book Reading and Library Usage: A Study of Habits And Perceptions*. New Jersey: Gallup.
- Cevher, Nilay. (2015). Ankara'daki halk kütüphanesi çocuk bölümlerinin çocukların okuma alışkanlığındaki rolü. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)
- IFLA (2007). *Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers*. URL:<https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/100.pdf> (5.12.2020 tarihinde erişildi.)
- IFLA (2011). *Guidelines for Children's Libraries Services*. <https://archive.ifla.org/VII/s10/pubs/ChildrensGuidelines.pdf> (5.12.2020 tarihinde erişildi.)
- IFLA (2018). *Guidelines for Library Services to Children Ages 0-18*. (Revision of 2003 guidelines). URL: https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18.pdf (5.12.2020 tarihinde erişildi.)
- IFLA (2020). *In the face of COVID-19, IFLA closes offices but continues to offer strong support to the global library field*. <https://www.ifla.org/node/92957> (5.12.2020 tarihinde erişildi.)
- International Publishers Association. (2020). *Reading Matters: Surveys and Campaigns – how to keep and recover readers*. <https://www.internationalpublishers.org/state-of-publishing-reports/reading-matters-surveys-and-campaigns-how-to-keep-and-recover-readers> (5.12.2020 tarihinde erişildi.)

- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2012). Halk kütüphaneleri yönetmeliği. *Resmi Gazete* 11 Ocak 2012. sayı: 28170. <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/5,halkkutuphaneleriyonetmeliği-11-01-2012-resmi-gazetepdf.pdf?0> (5.12.2020 tarihinde erişildi.)
- Melentieva, Yulia P. (2019) Digital reading: genealogy of formation and prospects for its development in a digitalized society. *Bibliosphere* 4:14-21. <https://doi.org/10.20913/1815-3186-2019-4-14-21>. <https://www.bibliosphere.ru/jour/article/view/326> (5.12.2020 tarihinde erişildi.)
- Misilei, J. ve C. L. Liew. (2018). Perceived value of digital components in library programmes: The case of Auckland Libraries' dare to explore summer reading programme. *Library & Information Science Research*, 40 (3-4), 219-236.
- Odabaş, H. Odabaş, Z. Y. ve Sevmez, H. (2018). Üniversite öğrencilerinde dijital/e-kitap okuma kültürü: Selçuk Üniversitesi örneği. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58 (1), 139-171.
- OKUYAY. (2020). İyi örnekler. <http://okuyayplatformu.com/iyi-ornekler/> (5.12.2020 tarihinde erişildi.)
- Pew Research Center. (2013). *Library Services in the Digital Age*. <https://www.pewresearch.org/internet/2013/01/22/library-services/> (5.12.2020 tarihinde erişildi.)
- United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child 1989*. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> (5.12.2020 tarihinde erişildi.)
- Wyatt, D. S. Mc Quire ve D. Butt. (2015). *Public Libraries in a Digital Culture*. Melbourne: The University of Melbourne. https://arts.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0005/1867865/PublicLibrariesinaDigitalCulture.pdf (5.12.2020 tarihinde erişildi.)
- Yaman, H. ve A. Dağtaş. (2013). Ekrandan okumanın okumaya yönelik tutuma etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9 (4), 314-333. <http://okuyayplatformu.com/onerilerimiz/ekran->

[dan-okumanin-okuma-kulturune-etkisi](#) (5.12.2020 tarihinde erişildi.)

- Yıldız, N. ve Keskin, H. (2016). Ergenlik dönemindeki öğrencilerin dijital ve matbu okumaya karşı tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 12 (1), 344-361.
- Yılmaz, B. (2012). Okumanın nörobiyolojisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26 (1), 142-147.
- Yılmaz, B. (2019). *Çocuk kütüphanesi hizmetleri kılavuzu*. İstanbul: Hiperyayın.